

Schweitzer Gábor:

Gondolatok a vallási közösségek jogállásáról

Az Alaptörvény elfogadása, illetve hatályba lépése óta meglehetősen szövevényes szabályozás váltotta fel a kisebb módosításoktól eltekintve két évtizeden keresztül irányadónak tekinthető, a lelkiismereti- és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházakról szóló 1990. évi IV. törvényt. Az alábbiakban a vallási közösségek alapításával és jogállásával összefüggő legfontosabb alaptörvényi és törvényi változásokat kívánom áttekinteni.

A változások alkotmányos hátteréül az Alaptörvény, az Alaptörvény átmeneti rendelkezései, az Alaptörvény 2013. március 25-i negyedik módosítása, valamint az Alaptörvény 2013. szeptember 25-i ötödik módosítása szolgáltak. A törvényi szintű szabályozás kapcsán pedig - a még az Alaptörvény 2012. január 1-jei hatályba lépése előtt elfogadott - az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló *2011. évi C. törvényt*, továbbá az azt felváltó, a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló *2011. évi CCVI. törvényt*, valamint az azt módosító *2012. évi VII. törvényt*, illetve a vallási közösségek jogállásával és működésével kapcsolatos törvényeknek az Alaptörvény negyedik módosításával összefüggő módosításáról szóló *2013. évi CXXXIII. törvényt* kell kiemelnünk.¹

Az alaptörvényi, illetve törvényi szabályozásra ugyanakkor az Alkotmánybíróság döntései is hatással voltak, hiszen *példának okáért* a 164/2011. (XII. 20.) AB határozat (A lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi C. törvény közjogi érvénytelenség miatti alkotmányellenességéről) és a 6/2013. (III. 1.) AB határozat (A lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény egyes rendelkezéseinek alaptörvényellenességéről és megsemmisítéséről) Alaptörvény-módosítási és törvényalkotási aktusokat váltottak ki az Országgyűlés részéről.

A vallási közösségek jogállására nézve jelenleg az Alaptörvény ötödik módosítását követő VII. cikke, valamint a 2013. évi CXXXIII. törvénnyel módosított 2011. évi CCVI. törvény rendelkezései az irányadóak.

¹ A részleteket lásd Drinóczi Tímea: A vallásszabadság és egyházalapítás az alkotmányos párbeszéd tükrében. In: Jura, 2014/2. szám. 39-62.

Mindenekelőtt az Alaptörvény kapcsán szeretnék néhány gondolatot felvetni. Az Alaptörvény VII. cikkének (2) bekezdése kimondja, hogy az azonos hitelveket követők vallásuk gyakorlása céljából sarkalatos törvényben meghatározott szervezeti formában működő *vallási közösséget* hozhatnak létre. A (3) bekezdés a vallási közösségek önállósága mellett deklarálja, hogy az állam és a vallási közösségek különváltan működnek. A (4) bekezdés rögzíti, hogy az állam és a vallási közösségek a közösségi célok érdekében együttműködhetnek, amely együttműködésről a vallási közösség kérelme alapján az Országgyűlés dönt. Az együttműködésben részt vevő vallási közösségek ugyanakkor bevett egyházként működnek, amelyek számára az állam sajátos jogosultságokat biztosít. Végül az (5) bekezdés azt mondja ki, hogy a vallási közösségekre vonatkozó közös szabályokat, valamint az együttműködés feltételeit, a bevett egyházakat és a rájuk vonatkozó részletes szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.

Az Alaptörvény eredeti szövegezésű VII. cikke még az egyház, nem pedig a vallási közösség kifejezést használta. Ugyanezen eredeti VII. cikk az egyházak önállóságának hangsúlyozása mellett az állam és az egyházak különvált működését emelte ki. Ezúttal a szóhasználat változására szeretnék rámutatni. A *különvált* kifejezés nyilvánvalóan a korábbi *elválasztás* kifejezést váltotta fel, miközben a különvált működésre hivatkozást az alkotmányozó azzal egészítette ki, hogy „*az állam a közösségi célok érdekében együttműködik az egyházakkal*”. Az együttműködésre vonatkozó kategorikus megfogalmazás az Alaptörvény negyedik módosítását követően annyiban változott, amennyiben az alkotmányozó a vallási tevékenységet végző szervezetek együttműködésre való alkalmasságát emelte ki, az Alaptörvény ötödik módosítását követően pedig a hangsúly a kategorikus együttműködésről az együttműködés lehetőségére helyeződött át. Ha a *különvált működés* és az *együttműködés* szövegkörnyezetét együttesen nézzük, eléggé nyilvánvalóvá válik, hogy a korábbi elválasztás helyett az együttműködést preferálja az alkotmányozó, és az új terminológiát is ennek megfelelően alakította ki. Azaz az állam és az egyház kapcsolatait illetően a szeparációs modellt a koordinációs modell váltja fel.

Az Alaptörvény nyilvánvalóvá tette, hogy – az irányadó törvényi szabályozásra is figyelemmel – a vallási közösség csak abban az esetben alakulhat át az Országgyűlés döntése nyomán sajátos jogosultságokkal felruházott bevett egyházzá, amennyiben – a törvényi kritériumok meglétén felül – a közösségi célok érdekében együttműködési hajlandóságát fejezi ki az állammal. Ez az alaptörvényi megfogalmazás lényegében nem az együttműködés

lehetőségét, hanem az együttműködés kötelezettségét írja elő, egyúttal a különvált működés határainak elmosódásához is elvezethet. Annak a vallási közösségnek ugyanis, amely bármi oknál fogva nem kíván együttműködni az állammal, esélye sincs arra, hogy a bevett egyházi státuszt elnyerje, miként az is kérdésként merülhet fel, hogy mi történik azzal a bevett egyházzal, amely bármi oknál fogva a továbbiakban már nem kíván együttműködni az állammal, vagy esetleg az állam nem kíván együtt működni egy adott bevett egyházzal.

Az alaptörvényi rendelkezéseket követően a törvényi szintű szabályozás néhány vonását, illetve megoldását kívánom áttekinteni.

1. Az első észrevétel az igazolhatóságra vonatkozik. Minden törvény megalkotásakor fontos szempont az igazolhatóság kérdése. A törvényhozónak azokat a körülményeket kell figyelembe vennie és mérlegelnie, amelyek hitelt érdemlően támasztják alá a törvény meghozatalának a szükségességét. Nem volt ez másként a 2011. évi C. törvény, illetve a 2011. évi CCVI. törvény esetében sem. Az eredendően egyéni képviselői indítványként előterjesztett, majd zárószavazás előtti módosító indítvánnyal lényegesen átalakított 2011. évi C. törvény az igazolhatóság szempontjait sajátos kontextusban helyezte el. Az általános indokolás – a történeti hivatkozások mellett – az alábbiakat emelte ki: *„Az 1990. évi IV. törvény a lelkiismereti és vallásszabadságot, illetve az egyházak létrehozását széleskörűen biztosította, a későbbiekben azonban nyilvánvalóvá vált, hogy az egyházalapítás rendkívül nagyvonalú feltételei lehetőséget adnak az alapjoggal történő visszaélésekre is, mind az egyházaknak járó állami támogatások jogosulatlan igénybevételére, mind pedig ténylegesen nem hitéleti tevékenységet végző szervezetek egyházként történő bejegyeztetésére”*. Az indokolás által általánosságban említett visszaélések a rendszerből kiszűrendő ún. *„bizniszegyházakra”* vonatkoztak, vagyis azokra az egzakt módon soha meg nem nevezett vallási közösségekre, amelyek a jogalkotó szerint nemcsak az egyházalapítás 1990. évi IV. törvényben lefektetett nagyvonalú feltételeivel éltek vissza, hanem az állami támogatásokat is jogosulatlanul vették igénybe. A törvényalkotás szükségességét legfőképp ezzel indokolta annak idején a jogalkotó. A parlamenti vitán az 1990. évi IV. törvény alapján bejegyzett egyházak létszáma – mintegy 340-360 egyházra – hivatkozással ugyanakkor bizonyításra nem szoruló sarkigazsággként állapították meg a törvényjavaslat támogatói a joggal való visszaélés tényét, miközben arra is utaltak, hogy Európa számos államában a hazaihoz képest jóval alacsonyabb az egyházak száma.

Csakhogya ezek az érvek – amelyek utóbb a 2011. évi CCVI. törvény megalkotása során is felmerültek – önmagukban semmit sem bizonyítottak és semmit sem támasztottak alá. Az 1990. évi IV. törvény rendelkezései alapján bejegyzett vallási közösségek összlétszámából legfeljebb a vallási pluralizmusra lehetett következtetni, miként a nemzetközi összehasonlításból is legfeljebb azt a konklúziót lehetett levonni, hogy másutt eltérőek az egyházként történő regisztrálás, vagy elismerés szabályai. A jogalkotónak és a jogalkalmazónak mindazonáltal vitathatatlan joga és kötelessége a joggal való visszaélés kiszűrése és szankcionálása. Erre viszont az 1990. évi IV. törvény rendelkezései is lehetőséget biztosítottak, hiszen a bíróság az ügyész keresete alapján törölhette a nyilvántartásból azt az egyházat, egyházi jogi személyt, amelynek tevékenysége alkotmányba vagy törvénybe ütköző, amennyiben ezt a tevékenységet felhívás ellenére sem szüntette meg. Vagyis szükség szerint csak működtetni kellett volna ezt a mechanizmust. Arra viszont aligha lehetett felhatalmazása a törvényhozásnak, hogy nem is a kollektív bűnösség vétele, hanem egyenesen a kollektív bűnösség kinyilatkoztatása alapján bélyegezze meg jogszerűen nyilvántartásba vett és ellenkező bizonyításig jogszerűen működő egyházi jogállású vallási közösségek százait. A 2011. évi C. törvény, illetve az azt felváltó 2011. évi CCVI. törvény mindenestre az egyszerűbb, de aggályosabb megoldást választotta. Egyszerűbb, mert – miközben 14 vallási közösséget törvény erejénél fogva „bevert egyháznak” minősített – egyetlen tollvonással megszüntette több száz vallási közösség eddig élvezett egyházi jogállását, rájuk sűtve egyúttal a „bizniszegyház” szégyenbélyegét. Aggályosabb, mert semmiféle alkotmányosan igazolható szemponttal, például joggal való visszaélést megállapító jogerős bírói ítélettel, nem sikerült ezt a jogalkotói döntést alátámasztani. A törvény elfogadását követően továbbra is az egyházak magas létszámával indokolták a törvény megalkotásának a szükségességét, mondván az nem volt normális állapotnak tekinthető, hogy több mint 360 magát egyháznak mondó *társulat* működik Magyarországon, emiatt tehát *valamilyen rendrakásra volt szükség.*² Óhatatlanul is az a II. József császárnak tulajdonított örökbecsű mondat jut az ember eszébe, amit a *Szöktetés a szerájból* bemutatója alkalmával mondott volna a mesternek: „*Kedves Mozartom, ez túl finom az én füleimnek, túl sok a hang benne.*”, mire a cseppet sem megszeppent Mozart ezt válaszolta: „*Elnézését kérem, felség, de pontosan annyi hang van benne, amennyi szükséges.*”. Magyarországon pontosan annyi vallási közösség szerzett az 1990. évi IV. törvény alapján „egyházi” státuszt, amennyinek erre

² Semjén Zsolt, Szászfalvi László és Harrach Péter az új egyházi törvényről. <http://www.diosdifidesz.hu/velemenyek/2011/07/17/semjen-zsolt-szaszfalvi-laszlo-es-harrach-peter-az-uj-egyhazi-torvenyrol/>

szüksége és lehetősége volt. Mindezekre tekintettel úgy látjuk, hogy a 2011. évi C. törvény, valamint a 2011. évi CCVI. törvény egyik gyengéje az igazolhatóságban rejlik, hiszen mindkét törvény – megfelelő érvek híján – legitimációs deficitben szenved.

A strasbourgi Emberi Jogok Európai Bírósága elmúlt évi Magyarországot elmarasztaló ítélete (Magyar Keresztény Mennonita Egyház kontra Magyarország) is egyebek mellett arra mutatott rá, hogy a magyar állam nem tudott olyan nyomós indokkal szolgálni, ami egy demokratikus társadalomban igazolhatta volna a Strasbourghoz forduló, egyházi státuszuktól megfosztott és akaratukon kívül egyesületi kényszerpályára terelt vallási közösségek által sérelmezett jogalkotási lépéseket. A „bizniszegyházak” kiszűrését Strasbourg ugyan legitim célnak tekintette, ám a jogalkotó által alkalmazott módszert indokolatlanul súlyos és aránytalan lépésnek minősítette.³

2. A következő észrevételek a kétszintű szabályozással kapcsolatosak. A 2013. évi CXXXIII. törvény által módosított 2011. évi CCVI. törvény kétféle vallási közösséget nevesít: vallási tevékenységet végző szervezetet⁴, és az Országgyűlés által elismert egyházat, amelyet – régi-új elnevezésként – bevett egyháznak nevez. Amíg az egyesületként működő „*vallási tevékenységet végző szervezet*”-et a Fővárosi Bíróság veszi *nyilvántartásba*, addig az Országgyűlés törvény által ismeri el a „*bevett egyház*”-at.

A 2011. évi CCVI. törvény melléklete szerint az Országgyűlés *ex lege* 14 vallási közösséget ismert el bevett egyháznak, vallási felekezetnek, vallási közösségnek⁵ – azaz bevett egyháznak -, míg az 1990. IV. törvény alapján bejegyzett vallási közösségek száza 2012. január 1-i hatállyal elvben a jogalkotó által lehetőségként felkínált egyesületi kényszerpályán folytathatták tevékenységüket, ami annyit jelentett, hogy ezeket a vallási közösségeket

³ Mink Júlia: A vallásszabadság a vélt közérdek oltárán. In: Fundamentum, 2014/3. szám. 85-99.

⁴ A vallási tevékenységet végző szervezet jellemzéséhez lásd Ádám Antal: Bölcseletek, vallások, jogi alapértékek. Pécs, 2015. 378-379.

⁵ A 2011. évi C. törvény által elismert egyházak: 1. Magyar Katolikus Egyház; 2. Magyarországi Református Egyház; 3. Magyarországi Evangélikus Egyház; 4–6. Zsidó vallásfelekezetek: Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége, Egységes Magyarországi Izraelita Hitközség (Statusquo Ante), Magyarországi Autonóm Orthodox Izraelita Hitközség; 7–11. Orthodox Egyház: Budai Szerb Orthodox Egyházmegye, Konstantinápolyi Egyetemes Patriarchátus – Magyarországi Orthodox Exarchátus, Magyarországi Bolgár Orthodox Egyház, Magyarországi Román Orthodox Egyházmegye, Orosz Orthodox Egyház Magyar Egyházmegyéje (Moszkvai Patriarchátus); 12. Magyar Unitárius Egyház Magyarországi Egyházkerülete; 13. Magyarországi Baptista Egyház; 14. HIT Gyülekezete.

indokolás és jogorvoslat nélkül fosztották meg az 1990. évi IV. törvény alapján szerzett jogalanyiságtól. Igaz, ezek a vallási közösségek a megváltozott – jelentékenyen megszigorodott – törvényi feltételek megléte esetén kezdeményezhették Országgyűlés általi elismerésüket. Utóbb, a 2012. évi VII. törvény melléklete 13 tétellel bővítette az Országgyűlés által elismert egyházak, vallási felekezetek, vallási közösségek – azaz a bevett egyházak – körét⁶, miközben a 8/2012 (II. 29.) OGY. határozat mindenféle indokolás nélkül utasította el 66 korábban az 1990. évi IV. törvény által nyilvántartásba vett vallási közösség Országgyűlés által történő elismerési kérelmét. Azóta nem bővült a bevett egyházak köre.

A bevett egyházként történő Országgyűlés általi elismerés szükséges – de végső soron mégsem elégséges – feltételeit a 2013. évi CXXXIII. törvény az alábbiak szerint határozta meg:

„A vallási tevékenységet végző szervezetet az Országgyűlés egyházként ismeri el, ha

- a) elsődlegesen vallási tevékenységet végez,
- b) tanításának lényegét tartalmazó hitvallása és rítusa van,
- c) legalább
 - ca) százéves nemzetközi működéssel rendelkezik vagy
 - cb) húsz éve szervezett formában, vallási közösséggént működik Magyarországon és Magyarország lakosságának 0,1 százalékát elérő taglétszámmal rendelkezik,
- d) elfogadott belső szabálya van,
- e) ügyintéző és képviselői szerveit megválasztotta vagy kijelölte,
- f) képviselői nyilatkoznak arról, hogy az általuk gyakorolni kívánt tevékenység nem ellentétes a 6. § (4) és (5) bekezdésével,
- g) tanai és tevékenységei nem sértik az ember testi-lelki egészséghez való jogát, az élet védelmét, az emberi méltóságot,
- h) a vallási tevékenységet végző szervezettel szemben – működése során – nemzetbiztonsági kockázat nem merült fel és
- i) a közösségi célok érdekében történő együttműködés iránti szándékát és annak hosszú távú fenntartására való képességét különösen alapszabálya, tagjainak száma, a kezdeményezést megelőzően a 9. § (1) bekezdése szerinti területeken végzett tevékenysége és az ilyen tevékenységnek a lakosság nagyobb csoportja számára való hozzáférhetősége bizonyítja.”

Ezeknek az általános feltételeknek kell tehát azon vallási közösségeknek is megfelelniük, amelyek az 1990. évi IV. törvény által szerzett jogalanyiságukat 2012. január 1-i hatállyal elvesztették, amennyiben bevett egyházként történő elismerésüket kezdeményezik.

⁶ A 2012. évi VII. törvény által elismert egyházak: 15. Magyarországi Metodista Egyház; 16. Magyar Pünkösdi Egyház; 17. Szent Margit Anglikán/Episzkopális Egyház; 18. Erdélyi Gyülekezet; 19. Hetednap Adventista Egyház; 20. Magyarországi Kopt Ortodox Egyház; 21. Magyarországi Iszlám Tanács; 22. Krisztusban Hívó Nazarénus Gyülekezetek; 23. Magyarországi Krisna-tudatú Hívók Közössége; 24. Az Üdvahadsereg Szabadegyház Magyarország; 25. Az Utolsó Napok Szentjeinek Jézus Krisztus Egyháza; 26. Magyarországi Jehova Tanúi Egyház; 27. Buddhista vallási közösségek.

Ez a szabályozás több szempontból is visszalépést jelent a 2012. január 1-e előtti állapotokhoz képest. Az 1990. évi IV. törvény ugyanis a jogalkotó által megállapított, elsősorban formai természetű és kétségtől könnyen teljesíthető kritériumoknak eleget tevő vallási közösségek, vallások, egyházak számára egyféle – „egyházi” – státuszt ajánlott fel, miközben az 1990 és 2012 közötti időszakban is működtek másféle, pl. egyesületi keretek között tevékenykedő vallási közösségek, amelyek vagy nem tudtak, vagy nem kívántak élni az 1990. évi IV. törvény által biztosított, illetve felajánlott „egyházi” státusszal.

A világnézeti semlegesség kívánalma felől nézve az is problematikus a hatályos szabályozásban, hogy a vallási tevékenységet végző szervezet az Országgyűlés vitathatatlanul politikai természetű döntése nyomán szerezheti meg a bevett egyházi jogállást. Egy politikai természetű döntés ugyanis aligha lehet semleges. Úgy vélem, nem a mérlegeléssel és értékeléssel járó elismerési eljárás eredményeként, hanem az egységes elvek, és egységes eljárás alapján megvalósuló nyilvántartásba vétel alapján kell elnyernie egy vallási közösségnek az egyházi jogalanyiságot. Valahogy úgy, ahogyan azt az 1990. évi IV. törvény a maga visszafogott nyilvántartásba vételi kritériumaival szabályozta. A világnézeti semleges állam ideájával is a nyilvántartásba vétel, nem pedig az országgyűlési szavazással végződő elismerési eljárás a kompatibilis. A nyilvántartásba vétel egységességét biztosíthatja ugyanakkor, hogy azt egyetlen bírósághoz – lehet az akár a Fővárosi Törvényszék is –, vagy valamelyik központi közigazgatási szervhez delegálja a jogalkotó.

A kétszintű szabályozás jellegéből fakad, hogy szemben az 1990. évi IV. törvény rendelkezéseivel, amelyek szerint az egyházakat azonos jogok illetik meg és azonos kötelezettségek terhelik, a hatályos szabályozás értelmében a vallási tevékenységet végző szervezet jogosítványai jóval szerényebbek, mint a sajátos jogosultságokkal is felruházott bevett egyházé.

A 2011. évi C. törvény ugyanakkor átmenetileg monopolizálta az egyház megnevezés használatát, amennyiben a jogalkotó kizárólag a 2011. évi C. törvény alapján nyilvántartásba vett közösség – miként a törvény fogalmazott, „szervezet” – számára tartotta fenn az egyház megnevezés használatát. Túl azon, hogy ezzel a rendelkezéssel a jogalkotó a vallási közösségek eltérő jogállásából fakadó értékhierarchiáját juttatta kifejezésre, az érintett vallási közösségek önazonosságának szabad kinyilvánításához fűződő jogosultsága is megsérült. A 2011. évi CCVI. törvény ezt a helyzetet azóta orvosolta, amennyiben lehetővé tette, hogy az

adott vallási közösség jogállásától függetlenül használhatja az egyház megjelölést elnevezésében és önmeghatározása céljából.

3. Az érdemi változások közé sorolható a vallási tevékenység törvényhozó általi definiálása is. A 2013. évi CXXXIII. törvény megfogalmazása szerint a *„vallási tevékenység olyan világnézethez kapcsolódó tevékenység, amely természetfelettire irányul, rendszerbe foglalt hitelvekkel rendelkezik, tanai a valóság egészére irányulnak, valamint sajátos magatartáskövetelményekkel az emberi személyiség egészét átfogja.”* Nem szerencsés, hogy a törvényhozás állapítja meg a vallási tevékenység fogalmát, még ha csak a jelenlegi törvény vonatkozásában is, hiszen a transzcendenciával szükségszerűen összefüggő vallási tevékenység definiálása túlmutat a törvényhozás kompetenciáján, ugyanakkor a jogalkotó fogalmi- és szókészlete szűkös ahhoz, hogy kimerítően definiálja a vallási tevékenység fogalmát. A 4/1993. (II. 12.) AB határozatra is figyelemmel az állam nem foglalhat állást hitbéli igazságok kérdésében. Márpedig a vallási tevékenység törvényhozás általi meghatározása során ez aligha kerülhető el. A vallás – vallási tevékenység – fogalmát illetően nem a törvényhozásra, hanem a vallási közösségek öndefiníciójára kell hagyatkozni. A vallási tevékenység törvény általi definiálása nemcsak az állam és az egyház különvált működésének, hanem az állam világnézeti semlegességének a határait is feszegeti. Más kérdés, hogy a törvényhozás negatív módon meghatározhatja, hogy mit nem tekint önmagában vallási tevékenységnek, miként ezt az idézett törvény negatív taxációja meg is tette.⁷

⁷ Az 2013. évi CXXXIII. törvény 4. §.-a szerint „Önmagában nem tekinthető vallási tevékenységnek

a) a politikai és érdekérvényesítő,
b) a pszichikai vagy parapszichikai,
c) a gyógyászati,
d) a gazdasági-vállalkozási,
e) a nevelési,
f) az oktatási,
g) a felsőoktatási,
h) az egészségügyi,
i) a karitatív,
j) a család-, gyermek- és ifjúságvédelmi,
k) a kulturális,
l) a sport,
m) az állat-, környezet- és természetvédelmi,
n) a hitéleti tevékenységhez szükségesen túlmenő adatkezelési, valamint
o) a szociális tevékenység.”

Visszalépést jelent a korábbi szabályozáshoz képest, hogy a bevett egyházként történő elismerés feltételeként a vallási tevékenységet végző szervezetnek azt is igazolnia kell, hogy – az 1990. évi IV. törvény által előírt 100 fős alapítói létszámmal szemben – az ország lakosságának 0,1%-át elérő taglétszámmal rendelkezik. Az pedig végképp nehezen értelmezhető, miért szerepel a bevett egyházként történő elismerés feltételei között, hogy az elismerésre abban az esetben kerülhet sor, amennyiben a vallási tevékenységet végző szervezettel szemben – működése során – nemzetbiztonsági kockázat nem merült fel. Amennyiben egy szervezet működése nemzetbiztonsági kockázattal jár, akkor annak működése nyilvánvalóan semmilyen formában sem lehetséges. Ha történetesen egy vallási tevékenységet végző szervezet működése jelent nemzetbiztonsági kockázatot, akkor nemcsak bevett egyházként, hanem vélhetően vallási tevékenységet végző szervezetként sem működhet.

*

A fentieket az alábbiakban összegezném. Jogos és méltányos elvárásnak tartanám, hogy valamennyi az 1990. évi IV. törvény szerint bejegyzett vallási közösség kapja vissza azt a jogállást, amelyet a 2011. évi C. törvény, illetve a 2011. évi CCVI. törvény megalkotása előtt jogszerűen élvezett, hiszen semmiképpen sem igazolható, hogy törvényes keretek között működő vallási közösségeket fosszanak meg addig élvezett jogállásuktól, vagy pedig arra késztessek őket, hogy másféle szervezeti keretek és feltételek mellett folytassák korábbi működésüket. Az esetleges „egyházi biznisz” kiszűrésének, illetve megelőzésének az egyházalapítás feltételeinek lényegében visszamenőlegesen is alkalmazott szigorítása helyett ugyanakkor az egyházfinanszírozás mechanizmusainak új alapokra helyezését tartanám elfogadhatónak. Mindennek természetesen csak akkor lehet reális esélye, ha az állam, illetve a jogalkotó elkötelezné magát az egyházi autonómia kiteljesedése érdekében az állam és az egyház szükség szerinti és önkéntes együttműködésén alapuló *elválasztása*, valamint a közömbösséget és tétlenséget semmiképp sem jelentő *világnézeti semlegesség* elve mellett.